

ט"ז סיוון ה'תשפ"ו | 1 ביוני 2026

לכבוד:
חברי ועדת החוץ והביטחון

הנידון: נייר עמדה - הקוד האתי של צה"ל, סקירת המצב הקיים והחלופות

1. המצב הקיים: קוד אתי אוניברסלי על חשבון הלאומיות

הקוד האתי הנוכחי של צה"ל, שגובש על ידי פרופ' אסא כשר בשנות ה-90 ובהמשך על ידי פרופסור אבי שגיא ואחרים, חולל שינוי זהותי מסוכן בצבא. המסמך מחק למעשה את ההיבטים הלאומיים והציוניים והחליףם בזכויות אדם אוניברסליות ותפיסה גלובליסטית זרה לרוח הצבא הלוחם. כך, הושמט הערך של "אהבת הארץ" והוסף הערך "חיי אדם" ו"כבוד האדם". ישראל היא המדינה היחידה בעולם המערבי שערך "חיי אדם" מופיע בקוד האתי הצבאי שלה. בצבאות מערביים אחרים, כגון צבא ארצות הברית, הערכים המובילים הם נאמנות, כבוד ואומץ, ואין בהם ערך המגביל פעילות התקפית מתוך התחשבות בחיי אדם כמושג ערטילאי וכללי. תפיסה מעוותת זו הובילה לכשלים מוסריים ומבצעיים חמורים, בהם חיילי צה"ל נכנסו לסיכון רב רק כדי למנוע פגיעה באזרחי אויב.

2. החלופות הערכיות הקיימות

יוזמת מרכז יכין (הרב קובי יקיר והרב יאיר קרטמן)

חלופה זו מציבה זהות במרכז הקוד האתי עם דגש על ערכו של עם ישראל ומורשתו. גישה זו מציגה את מלחמת עם ישראל, כמלחמת הטוב ברע, וכנושאת את שם ה' בעולם – הנחות היסוד של גישה זו הן המגדיר היהודי כנקודת המוצא. הראייה של כשר ויורשיו, הרואה במלחמה כסוג של רוע בהגדרה, כמאבק של יחידים מול יחידים, היא טעות יסודית בהבנת מושג המלחמה, ההיסטוריה של הלוחמה ומהותה של ההווייה בה ישנם עמים, שבטים ואינטרסים קולקטיביים, והובילה ל"פלייזציה" של המלחמה ולדמם של חיילינו על מזבח ערכי הפרוגרס. הנחת היסוד של הדיון על המלחמה צריכה לראות במלחמה כשומרת על הקולקטיב, עם ישראל, וממילא נובע מכך שהעם הניצב מנגד הוא המאיים והוא מושא הלחימה. על כן אין מקום לחלוקה בין חיילים לבין אזרחים בקוד האתי של הצבא. פרופ' שוחטמן (לפני עשרות שנים) ביסס את האתיקה על הכלל "הבא להורגך השכם להורגו", וקובע כי סיכון חיילי צה"ל כדי למנוע פגיעה באזרחי אויב הוא כשל מוסרי, ערכי ומשפטי כאחד. לפי גישה זו, אין חובה מוסרית לסכן חיילים למען אוכלוסיית האויב, שכן האחריות לפגיעה באזרחים תלויה בהם ובמנהיגיהם.

היוזמה של האלוף במיל. עוזי דיין והרב שרקי

הגישה הלאומית שמובילים הרב שרקי והאלוף (במיל') עוזי דיין מדגישה אף היא את המוסר היהודי-לאומי על פני מוסר אוניברסלי מופשט. הם טוענים כי חייהם של חיילי צה"ל יקרים מחיי אוכלוסיית האויב הנותנת מחסה לטרור, וכי הצבא צריך לפעול קודם כל ולפני הכל מתוך נאמנות לעמו. מוסר זה מבין כי הימנעות מהכרעה בשם רחמנות כלפי האויב, מובילה בסופו של דבר לאכזריות ולפגיעה בעורף הישראלי. לשם כך הם מוסיפים את ערכי החתירה לניצחון, הגנת המדינה ואהבת המולדת. בערך חיי האדם הם כותבים כי על החייל לסכן את עצמו במידה הנדרשת לביצוע המשימה.

עמדת "תורת הלחימה" (הרב אביעד גדות והרב איתי אסמן)

נחיצות העדכון וההתאמה של מסמך "רוח צה"ל" לאתגרי השעה: התפיסה העומדת בבסיס הנוסח הקיים מושפעת במידה רבה מעקרונות תרבותיים מערביים, אשר אינם עולים תמיד בקנה אחד עם האתגרים הביטחוניים הייחודיים של מדינת ישראל. במציאות שבה המדינה מתמודדת מול ארגוני טרור הפועלים מתוך אידאולוגיה דתית וקיצונית, גישות אלו עלולות להתפרש כחולשה ומנוצלות על ידי האויב.

האירועים והלחימה במערכה הנוכחית מוכיחים כי אין די בתיקון קוסמטי בלבד, אלא נדרש עדכון מהותי ושורשי של המסמך. הלחימה בשטח הציפה רוח איתנה בקרב הדרגים הלוחמים והפיקוד הזוטא והבינוני המבטאת נאמנה את ערכי היסוד של הציבור בישראל.

על כן, יש לפעול לעיצובו מחדש של הקוד האתי מתוך זיקה ישירה למוסר הלחימה היהודי והלאומי שבא לידי ביטוי במלחמה האחרונה, והשווא את כוחו ממורשת ישראל וממסורת הקרב של צה"ל לאורך הדורות.

ערכים אלו מבוססים על תפיסת הלחימה כמשימה לאומית, ערבות הדדית עמוקה, זהות יהודית, מחויבות להגנת הארץ וביעור הרוע, והם אלו שצריכים להנחות את צה"ל לקראת השגת ניצחון מוחלט ובר קיימא.

3. תובנות אסטרטגיות – משמעות הניצחון

הנחות יסוד חדשות לקוד אתי לצה"ל חייבות להתחיל מן ההבנה שצבא הוא מכשיר להכרעת האויב, לא ארגון לזכויות אדם. דוקטרינת הלחימה הנוכחית, הנגזרת מ"רוח צה"ל", החליפה את המושגים "ניצחון" ו"הכרעה" במושגים של מאבק וריסון הכוח. בדיק בשל כך, ביסוס הקוד האתי של הארגון הצבאי על זהות ערטילאית ואוניברסלית מחד, ועל הפרטה מוחלטת של כל מערכות הזהות והשייכות מאידך, מוליד עיוותים מוסריים קטלניים ואלה בתורם מובילים לשיבושים בשיקול הדעת המבצעי ולחטא שאין לו כפרה של סיכון חיי חיילים בשם אותם ערכים ערטילאיים שלא יכולים לתאר את המציאות האלימה של המלחמה.

4. השלכות – הנקודות העיקריות:

א. אובדן כושר ההרתעה

כאשר האויב מבין שצה"ל מתעדף את חיילי האויב ואזרחיו (המשמשים כתשתית תומכת לחימה) על פני משימת ההכרעה, הוא משתמש בזה כנשק אסטרטגי. המגן האנושי הופך לנשק היעיל ביותר נגד צבא שכובל את ידיו בשם מוסר מדומה. הקוד האתי של צה"ל מתמרץ את אויבי ישראל להשתמש באזרחים ובכך הוא מוביל ליותר הרג באופן כללי ושל חיילינו בפרט.

ב. "הפרת החוזה" מול האזרח והחייל

שבירת האמון של החייל במוסדות והלגיטימציה לשלוח חייל לסכנה: מדינה שולחת את חייליה לקרב כדי להגן על אזרחיה, לא כדי לשמש כזבח עולה שישמשו מטרות נייחות על מזבח ההומניזם האוניברסלי – אנו מתנגדים לקורבנות אדם. החוזה הבסיסי והבלתי כתוב של מדינה חפצת חיים מול בניה הוא הבטחת ביטחון מקסימלי לחיילים בעת ביצוע המשימה.

ג. הערך המוסרי העליון הוא ניצחון

חתימה לניצחון והכרעת האויב אינן מילים גסות. הכרעה מוחלטת במלחמה, גם במחיר פגיעה אגבית באוכלוסייה שבחרה בטרור, תמכה בו או נתנה לו מחסה, היא המעשה המוסרי והאסטרטגי הנכון ביותר להבטחת עתידה של המדינה ומובן מאליו שקיצור המלחמה ואי-תמרוץ שימוש באזרחים אף יסייע בשמירה על חיי אדם באופן כללי.

5. המלצות אופרטיביות לשינוי

א. ניסוח מחדש של הקוד האתי

יש להקים ועדה מקצועית חדשה שתורכב לא רק מנציגי מגדל השן האקדמי וממשפטים, אלא גם מאנשי צבא, לוחמים, היסטוריונים צבאיים, אנשי רוח ורבנים, אנשים המייצגים את האתוס הלאומי והיהודי לגווניו ולא את הקפריזה האינטלקטואלית של אליטה מנותקת, שיכתוב קוד אתי חדש המייצג את ערכי כל שדרות העם.

ב. שינוי סדר העדיפויות

קביעה מפורשת של "דבקות במשימה וחתימה לניצחון" כערך עליון ובלעדי בשדה הקרב, תוך קביעה מפורשת בפקודות צה"ל כי חיי הלוחמים ואזרחי המדינה קודמים ללא עוררין לחיי אזרחי האויב.

ג. עדכון מידי של פקודות המבצעים

הטמעת הקוד החדש להוראות הפתיחה באש ופקודות המבצע, כך ששיקולים של "נזק אגבי" למעורבים בעקיפין לא יהוו עוד עילה מוצדקת לסיכון כוחותינו בעת תמרון ולחימה – ביטול המונופול הערכי המתכסה בכסות של רטוריקה משפטית אשר תוצאותיו פגיעה ביכולת המבצעית וחיי אדם.

ד. ועדת חקירה

במסגרת הדיונים על מחדלי השבעה באוקטובר, כל ועדה שתקום חייבת לבחון ביסודיות האם וכיצד השפיע הקוד האתי על מחדלי השביעי באוקטובר. למשל, האם העובדה שחמאס הצליח להתקרב לגדר, בלי שיפגעו בו, נובעת ישירות מהעתירה שהוגשה ב-2018 בבג"ץ על כך שחיילי צה"ל יורים באזרחים לא חמושים שמתקרבים לפריטמטר.

6. סיכום:

הקוד האתי הנוכחי של צה"ל, שהחליף את הזהות הלאומית בערכים ערטילאיים ואוניברסליים, חולל עיוותים מוסריים קטלניים ושיבושים בשיקול הדעת המבצעי. צבא אינו ארגון לזכויות אדם – הוא מכשיר להכרעת האויב, ועל הקוד האתי שלו לשקף זאת. חתימה לניצחון היא לא רק ערך צבאי – היא חובה מוסרית, שכן הימנעות מהכרעה בשם רחמנות כלפי האויב מובילה בסופו של דבר לאכזריות ולדמם של חיילינו על מזבח ערכי הפרוגרס. הגיע הזמן לנסח קוד אתי חדש המייצג את ערכי כל שדרות העם.

בברכה,

מעריך האקטיביזם
על המשמעות